

Scenario i Narkeby

för panelen i Ronneby den 9 maj 2003

Staden Narkeby ligger överallt och ingenstans i Sverige och brottas med samma narkotikaproblem som många städer har, stora som små, kanske de allra flesta.

Kommunfullmäktiges ordförande, Orvar Ording, har i dag sammankallat stadens potentater i det ärevördiga rådhuset vid torget i stadens mitt. Han är bekymrad över nya uppgifter om narkotikasituationen i staden och vill diskutera det och fråga alla till råds, särskilt landets främsta män i nyckelpositioner på detta område. De råkar i dag förära staden med sin närvaro.

Från staden medverkar polismästaren, Pålle Pålman, tullkommisarien, Torvald Thulin, socialnämndens ordförande, Tore Myndig, socialchefen, Gabriella Sohlman, landstingsdirektören, Lalle Tingsäter, och rektor, Suzanne Skolin.

Men först en ögonblicksbild från det gamla torget, när mötesdeltagarna före mötet lite lunchdävna blickar ner mot kullerstenarna och nyutplacerade blomsterlådor.

På den likaledes nyutsatta parkbänken sitter förstås det gamla A-laget, alltså inte det i fotboll. Samma gäng som alltid, eller...? Där kommer en ganska välklädd yngling fram till dem. Han frågar: "ska 're va' nåt Sub i dag 'rå?" på en främmande mellansvensk dialekt. Gamla packade Märta-Lena blir tvärlisk och ryter åt ynglingen att inte kalla henne för subba. Han backar lite men andra i gänget frågar: "hur mycke' då för?". "140", svarar utbölingen. Nu tar det hus i helsicke i kraftkarlen "Skräcken" och den mer spenslige "Helröret" Rörstrand. "Tror 'ru att vi ä miljonärer, pysen? En hundralapp men inte ett öre mer!", dundrar de i korus och halvreser sig. "Låt gå för några tuggade", prövar sig handlaren fram. "Inga djävla segkola här inte! Rå hit me' svärdplattor!" låter det unisont från bänken. Inför ett samlat kroppsspråk från laget finner säljaren för gott att acceptera det lägre priset. "Vinst blir det ju i alla fall", tänker han.

Som om han läst ynglingens tankar, muttrar apotekare Adam Libitum, som genom sin öppna dörr hört konversationen, något om dessa läkemedelsrabatter och att Temgesic minsann bara ska ges i maximalt en tjugondel så stor dos som Subutex åt missbrukare. Temgesic är det gamla kraftiga buprenorfinpreparatet, som i medicinsk användning bara ges vid svåra smärttillstånd i högst 6-7 dagar. "Och varför har de gamla alkoholisterna börjat ta Subutex.? Nu köper de ju betydligt mindre BZ." Undrar han i sitt stilla sinne och öppnar ett meddelande från läkemedelsverket om att den belgiska firman Medartum nu tillåtits lansera medlet i en ännu billigare parallellimporterad form.

Nu följer vi med blicken ynglingens vidare vandring på torget. Med hans varuutbud är det ju självklart vart. I en lite undanskymd portal har ett rätt nergånget men yngre och tuffare gäng samlats. Ja, en del ser faktiskt rätt hyggliga ut. En stund så här dags på dagen kommer de och skingras sedan.. Uppenbarligen gör ynglingen en del affärer där utan att de verkar göra något försök att dölja det. "Ja, ja", suckar Pålman i fönstret, "det där har vi ingen chans att komma åt och det är ju snudd på lagligt".

Den alltid så skämtsamme chefen för Bovverkets lokalanstalt, Sten Murén, råkar passera och slänger naturligtvis ur sig en kommentar: ”Jag vet att du har svårt att rekrytera folk nu när Stockholmspolisen snor åt sig alla med sina höga löner. Men lär av oss. Gör det populärt för brottslingarna att komma till er av sig själva. Du ser ju hur folk måste bryta sig in på våra kåkar nattetid och till och med besvara sina kollegor, alltså våra interner, med att ta hand om dem. Fångvaktarna kan lugnt sitta och titta vidare på TV.” (Skedde förra veckan på Mariestads kriminalvårdsanstalt enligt tidningsnotiser)

Men så skärps de bådas blickar och mörknar. En välbekant bil har glidit in på P-platsen. Två män stegar från den till portalen. Nu drar sig alla in på bakgården bakom portalen. Påhlman vet att det inte går att spana mot utrymmena där men han längtar efter att få tillstånd att åtminstone montera in en liten mikrofon. Då skulle han inte blott kunna förekomma knarkaffärerna utan även lätt och grov brottslighet i narkotikans spår, såsom det väpnade rånet mot en värdetransportbil i närheten nyligen, tänker Pålle.

Han och Tingsäter diskuterar bekymrat det tilltagande antalet överdoser av narkotika. Under förra året inträffade flera dödsfall av heroinöverdoser. Påhlmans mannar hittade ett av dem förresten på den vackra sekelskiftespissoiren mitt på torget. Inte roligt för allmänheten att se det här inte. ”Hur gör man med heroinmissbrukare förresten? Finns det någon behandling som biter på dem? Metadon förstås och nu sägs det att Subutex ska vara bra. Vi måste skaffa oss kunskap om de medlen.

Nu lägger sig Myndig myndigt i diskussionen och hävdar att det går väl så bra enligt erfarenheter i storstäderna att behandla dem drogfritt. ”Gör det då”, retas de båda andra, ”men det är bråttom och vi behöver se resultat”. ”Ja, ja”, fortsätter Myndig oberörd, ”effektiv behandling är inte precis gratis och är en process som tar sin tid. I vissa lägen behövs institutionsvård men varken till det eller öppen vård räcker kommunens pengar. Kommunals strejk gör inte ekvationen lättare att lösa, även om jag sympatiserar med den. Vem ska betala? Jag är nästan beredd att anmäla mig själv till länsstyrelsen så att den får granska kvaliteten i vårt arbete. Men vad hjälper det? Alla upptas bara av budgethållning. Näringslivets principer passar inte i människovård men ändå har de pådyvlats oss det senaste decenniet. Narkomanvården kommer i skymundan för omsorgen om äldre, barn och handikappade i politikernas ögon; och det är de som bestämmer över slantarna. Vilken myndighet och vilken politisk nivå bär ansvar för att vi får en fungerande narkomanvård?”

Sohlman styr in samtalet på den ökade narkotikaanvändningen både regelbundet och som rekreation i nya grupper: kvinnor och invandrare. ”För dem söker vi oss fram i metodik och måste finna nya kanaler och arbetssätt. I båda grupperna röker de heroin och det är svårt att upptäcka. Vissa invandrargrupper tuggar khat och vi måste lära oss mer av skillnaden mellan det mer legitimerade bruket av det och missbruk, som en mindre del står för av den starkare sorten. Ett par av dem har fått rejäla raserianfall och omotiverat skadat människor i omgivningen.”

Tingsäter återvänder till den ekonomiska prioriteringsfrågan. ”Samma problem gäller för oss i landstinget. Våra beroendemottagningar och avgiftningsresurser är helt överhopade men besparingskraven gör att vi inte kan förstärka dem. Dessutom får vi inga sjuksköterskor och brottas med en massa vakanser. Det är de som är viktigast när det gäller att kontrollera och förebygga att hepatiter och hiv sprids. Vi har ju några spridda singelfall. Nu ska sköterskorna dessutom tas i anspråk för att dela ut sprutor som det verkar. Ett annat olöst problem är att

allmänpsykiatri inte vill ställa upp på att ta hand om alla de psykiskt störda narkomanerna.. Dem vill ingen ha att göra med.”

Det där rastlösa men ändå sömniga gänget på bakgården var förstås heroinnissarna, ett ändå rätt nytt inslag i stadsbilden. Men döm om deras förvåning, när den Subutexförsäljande ynglingen styr sin kosa mot ett annat hörn av torget, där det av och till under dagen är en trafik av kända amfetaminmissbrukare. Lite otrevlig atmosfär råder stundtals omkring dem men de brukar dra iväg ett par stycken i taget. Vi vet alla vart.

Det är känt att priset sjunkit påtagligt det senaste året på amfetamin och det finns hur mycket som helst. Thulin berättar med viss svåråterhållen stolthet att hans mannar för två månader sedan gjorde ett rekordbeslag av amfetamin. ”De har varit duktiga och plockat flera spridda småleveranser av ”Roppar” från Prag, heroin och amfetamin från östländerna av förvånansvärt god men ojämn kvalitet, Subutex från Finland, hasch från Holland, GBL och så ett par småbeslag av konstiga medel, en del partydroger vid analyser men andra medel som han inte känt till. Ett nytt medel i ett beslag var fentanyl. Det är livsfarligt om det kommer ut på marknaden. Det är ju ett syntetiskt heroin, som är 50 gånger starkare än vanligt heroin. Våra åklagare är osäkra på om det kan rendera innehavarna ett hårdare straff.”

”Men ändå florerar det rykten om en massa nya medel hos mina skolungdomar långt ner i åldrarna”, kommenterar Skolin lite irriterat. ”En del föräldrar berättar att de varken vet ut eller in. Det kryper fram att en ny partydrog heter ”Sub”. Vad är det?”, undrar hon, ty hon åhörde inte A-lagets affärstransaktion. ”Jo, det vet jag”, säger Tingsäter med sakkunnig min. ”Flera av dina föräldrar har vänt sig till våra läkare för att få Subutexbehandling åt sina tonåringar. Frågan är hur vi ska handskas med det?”

Nu åser vi hurusom ynglingen med detta preparat som sin specialitet släntrar in på Storgatan och in på skolgården till gymnasieskolan, på vars frontvägg det fortfarande står *ELEMENTARSKOLA* från forna tider. Det har just ringt till rast. Från rådhusfönstret går det bara att se hur den säkerligen skolövermogne ynglingen rör sig in i grupper av elever.

”Herregud”, stönar Sohlman vänd till Skolin, ”kan inte dina lärare köra bort sådana där obehöriga typer? Efter skolan försöker mina uppsökare störa sådana där ute på stan.”
”Jo, jo”, svarar Skolin, ”skolan kan inte göra allt. Vi försöker med polisens hjälp informera eleverna och föräldrarna om narkotika för att stålsätta dem mot att beblanda sig med dem som säljer sådant. Med det hoppas vi och vår skolsköterska också att vi ska kunna upptäcka elever tidigt, om de nosar på det. Du vet hur det är med urinprover men vi försöker lära oss tecken på det. Inne i skolan försöker vi hålla ordning men flera av våra lärare har blivit allvarligt hotade och t. o. m. slagna, när de varit rastvakter och försökt köra bort otrevliga typer, som uppenbarligen försöker sälja saker till eleverna. Visserligen har vi försökt ringa polisen då men de hinner ju inte fram i tid.”

”Jo”, medger Sohlman villigt, ”egentligen har våra uppsökare och vår ungdomsgrupp ju ett bra samarbete med både er och Pohlman's pojkar. Vi försöker ju etablera ett gott förtroende mellan oss och ungdomarna i fältarbetet och många ungdomar i riskzonen och föräldrar söker upp oss på mottagningen. I de flesta fallen lyckas vi bryta spirande missbruk men en del verkliga problemfall drar sig undan all behandling. Vi har en stor grupp i åldrarna som just gått ut skolan som är väldigt svår att få grepp om. Så synd att ingen av mina medarbetare var med på Svenska Narkomanvårdsförbundets möte i Södertälje förra året. Där talade de visst just om den kategorin. Socialvården och vi andra myndigheter räcker inte till som det ser ut nu. Vi har försökt få till ett samarbete med ungdomsorganisationer och andra frivilligförbund

men det är inte alltid lätt att se på vilket sätt de kan komplettera oss. Vi måste arbeta mer med attitydfrågorna men vem av oss ska egentligen bära huvudansvaret för det?"

Skolin undrar hur hon ska göra inför den stundande skolavslutningen. "Inställningen till alkohol har blivit så lättvindig och det supps ju mer än på hundra år här i landet. Vi vet ju att det är en inkörsport till narkotika för en del. Särskilt oroar jag mig för flickorna. Vid förra våravslutningen kom inte bara 9.orna utan även 11-12åringar till stadsparken. På eftermiddagen såg alla flickorna så söta och fina ut men redan vid 9-tiden på kvällen låg de på marken och spydde och var i ett bedrövligt skick. Det förslog inte alls med kvällsvandrande föräldrar. De var maktlösa."

Pohlman instämmer men för över frågan till de lite äldre etablerade narkomanerna. Han menar att de finns överallt i stan, inte bara de synliga där nere. På flera av krogarna säger vanligt folk att man erbjuds både kokain och LSD på toaletterna och vid bardiskarna. Det är svårt att komma åt för span. Att den allt mer flödande narkotikan dragit med sig en ökad kriminalitet står klart. Inbrotten har ökat och i går fick sju villor i rad påhälsning. Det är uppenbart att tjuvarna är ute efter lättförsålda föremål och i de fall som klaras upp är det just narkomaner som stulit.

Vad Pohlman dessutom vet är, att den välobserverade hällaren, Hälly Hansen, haft storkommers de senaste månaderna. Dock växlar han uppenbarligen varor med sina kollegor i grannstäderna på det att de bestulna inte alltför lätt ska återse sina ägodelar hos honom. Polisen rekommenderar stöld- och rånofren att besöka loppmarknaderna i grannstäderna. Det har i flera fall givit napp men sedan är det ju en annan juridisk nöt att knäcka för att få tillbaka sakerna.

Nu går gruppen in till mötet i rådsalen med stadens tidigare potentater hängande porträtterade på väggarna, ty nu har Åsa Domeij från Svenska Narkomanvårdsförbundet anlänt. Hon kommer att inleda med att strukturera upp en del frågor och först rikta sig till panelen.